

L o k a l h i s t o r i e m i d t i N o r d s j æ l l a n d

Om børns arbejde i forældrenes landbrug

Vi har bedt syv mænd i 60 til 80års alderen, opvokset i lokalsamfundet, fortælle om hvilket arbejde i forældrenes landbrug, de blev sat til som børn. Ingen af disse syv valgte senere landbrug som deres erhverv.

Læs også på bladets bagside om lokalhistorisk aften onsdag den 19.marts kl. 19.30.

Det tid til at betale kontingent for 2014. Indbetalingskort er vedlagt. Betal lettest over netbank eller kontant.

Dette er Lokalhistorisk Nyt nr. 1, feb. 2014, 11. årgang fra
Lokalarkivet for

Alsønderup-Tjæreby Sogne

i Hillerød Kommune

- et arkiv for almindelige menneskers historie og egenshistorie -

Med stor tak modtog arkivet sponsorstøtte i 2013 fra

Nordeafonden, Nordea Bank Hillerød afd., Slotsgade 44, 3400 Hillerød, tlf. 48 20 11 97.
Fax 48 26 33 56. www.nordea.dk.

Entreprenørfirmaet Brødrene Jørgensen I/S, Klostergården, Frederiksværksgade 168, 3400 Hillerød. Tlf. 4821 0428. Fax 4821 0458. Mobil 4826 2804 (Henrik Jørgensen). Mobil 2146 2805 (Steen Jørgensen).

Nordtag A/S v/direktør Jørgen Simonsen, Mestervangen 7, 3220 Græsted.
Tlf. 48 36 36 36, fax 48 36 36 30, www.nordtag.dk

Thorkild Jørgensen VVS Aps., Aut. VVS-installatør, Ryagergårdsvej 3, Annisse, 3200 Helsinge. Tlf. 48 79 13 60, mobil 20 11 85 57.

G. D. A. , tømrer- og snedkermester Gert Dyrlov Andersen, Torsholms Allé 8, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. kontor 4828 5550, mobil 2028 9950, fax 4828 6746

P.M. Belægning, Brolægnings-, flise- og anlægsarbejder v/Palle Madsen, Ravnsbjergsbjergvej 16, Nejede, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 69 44, biltlf. 23 25 05 06, fax 48 28 69 53,

Tømrer Lodberg Aps., Syrenvej 1, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 34. Bil. 21 28 68 29.,
Fax. 48 28 65 36.

Kontorland A/S - Alt Til Kontoret. Industrivænget 15, 3400 Hillerød.
Tlf. 48 25 36 66.- [http:// www.kontorland.dk](http://www.kontorland.dk)

DanBolig, Søderberg/Nielsen Aps. Frederiksværksgade 7, 3400 Hillerød. Tlf. 48 24 21 11,
Fax 48 24 21 11. E-mail: Hilleroed@danbolig.dk

Joan & Ole Starks Gårdbutik. Harløsevej 164, Harløse, 3400 Hillerød. Tlf. 48 24 63 61.

Hallum Electric, Aut. El-installatør, Tulstrup Have 9, Tulstrup, 3400 Hillerød, Tlf, 4828 7813.
Mobil 22 90 78 13, www.hallumelectric.dk E-mail: fh@hallumelectric.dk

Harløse V V S, Aut. Gas-, vand- og sanitetsmester, Harløsevej 172, 3400 Hillerød.
Tlf. 28 25 04 49 www.harloesevvs.dk E-mail: vvs@harloesevvs.dk

HHM Ejendomme A/S. Ejendomsudvikling og rådgivning. Frydenborgvej 27 K, 3400 Hillerød,
Tlf. 48 22 28 28, mobil 60 43 28 28,. E-mail: hmm@ejendomme.dk www.hhmejendomme.dk.

Ullerød Superbrugs. Midt i Lokalarkivets medlemskreds, Start dagens indkøb tidligt – vi åbner alle
hverdag og lørdage kl. 7.00. Frederiksværksgade 119, Ullerød, 3400 Hillerød. Tlf. 4826 0289.

Hanne & Gert Weidekamp, "Kulsviergården", Pibe Møllevej 7, Alsønderup, 3400 Hillerød,
Tlf. 28 88 79 80. E-mail Weidekamp@os.dk

Dines Jørgensen & Co. A/S, Rådgivede ingeniører F.R.I., Kirsebæralle 9-11, Ullerød,
3400 Hillerød. Tlf. 48 26 06 66, E-mail: dj@dj-co.dk www.dj-co.dk

Støtteforeningen for Alsønderup Sogn

Vi beklager, at sygdom blev årsag til den sene udsendelse
af dette medlemsmagasin.

Hvad blev børn sat til at lave i forældrenes landbrug ?

Landbrugets bedriftsform i årene efter den 2. verdenskrig og i en del år endnu var fortsat familiebruget kombineret med ansatte medhjælpere ved de største landbrug.

Alsønderup og Tjæreby Sogne var landbrugsområder med gårde og parcellisteder, som hver helt eller delvist forsørgede en familie.

Selv om landbrugets mekanisering gik ret hurtigt efter den 2. verdenskrig, var der fortsat rigeligt med arbejdsopgaver, som skulle udføres med håndkraft. Landbrugets trækraft var endnu i lang tid arbejdshestene, og der blev tidligt brug for børnenes medhjælp, både pigernes og drengenes. Det er lidt sværere at udskille døtrenes også betydningsfulde arbejde fra husmoderens mange opgaver, så vi har i dette blad valgt at koncentrere os om sønners landbrugsarbejder hjemme hos forældrene.

Vi kan heldigvis spørge lokale mænd i 60erne til 80erne, hvad de blev sat til som børn, og det har vi gjort.

Det er vigtigt at få belyst den store forskel der var mellem opvæksten i landbruget dengang og børns og unges opvækst i nutiden, fordi der virkelig er stor forskel mellem dengang og nu. Det falder dog uden for lokalhistorien at beskrive vilkårene for nutidens unge.

Vi skal altid huske, at det var landmænds vilkår at sælge nogle af deres produkter, når de skulle bruge penge. Der var dog før i tiden en enkelt nogenlunde fast indtægt, mælkepengene fra mejeriet. Men ellers er landbruget endnu på den tid, vi skriver om, blandet. Der avles og holdes malkekvæg, man holder svin til salg til slagteriet og høns og andet fjerkræ. Er ejendommen stor nok, avler man selv foderstofferne til sine dyr og sælger i øvrigt rug og hvede. Indtil man helt går over til traktorer, spiller hestene som trækraft en stor rolle. I 1945 var der over ½ million arbejdsheste i landet, dog ikke kun i landbruget.

Hvem har vi spurgt ?

Jørgen Troelsen er født i 1933 og bliver altså 81 år i 2014. Han er opvokset på Gundhøjgård i Alsønderup, som nu har adressen Kirkevænget 6. Da Jørgen var 6 år, overtog hans forældre, Hartvig og Asta Troelsen, Gundhøjgård efter Hartvigs far, som var syg. Jørgen kom til at gå i skole i Bendstrup Skole, fra han var syv til fjorten år. Der gik man dengang kun i skole hver anden dag, altså tre dage om ugen. Der var kun et klasserum i skolen, som de mindre børn – lille klasse - brugte hver anden dag og de større børn – store klasse – så de andre tre dage.

Gundhøjgård var en af de større gårde i Alsønderup og måske den med den bedste landbrugsjord. Den kunne derfor bære et folkehold på som regel to karle og ofte også en tjenestepige.

Jørgen Troelsen, fotograferet i 2014.

Jørgens far var glad for heste, og han havde som regel 3 til 4 sorte Frederiksborgheste. De blev brugt til al slags mark- og trækarbejde og kørsel.

Selv om de havde karle på gården, blev Jørgen sat i arbejde allerede som lille dreng. Han kunne rense kostald, svinestald og hestestald, og han hjalp sin mor med at fodre og vande høns og tage æg ind. Æggene solgte hans mor til ægsamler Karl Olsen, som boede lige nede bag Nejede Vesteskov. Grene og kviste gik dengang ikke til spilde. De blev hugget til kvas, som blev brugt til optænding og i komfuret i køkkenet. Jørgen har hugget meget kvas.

Før såning blev Jørgen sat til at harve med den ældste hest. Han skulle køre to spor med harven, for såmaskinen var dobbelt så bred som harven. Da han blev lidt større blev han sat til at skraldpløje stubmarkerne, og senere dybpløje med den samme hest. En plov dengang lavede jo kun én fure, så det var et træls og langsommeligt arbejde at gå efter ploven i dagevis. Noget af gårdens jord stødte ned til Nejede Vesterskov, hvor andre af byens drenge legede og råbte til Jørgen, om han ikke snart kom.

Jørgen hakkede ikke roer, det gjorde gårdens karle. Men han var med til at lave roekuler og kartoffelkuler om efteråret, så indholdet lå frostfrit. Det var et hårdt, manuelt gravearbejde dengang. Kartofflerne skulle harpes fri for jord og sorteres i to størrelser i en maskine. Den blev drejet med et håndsving, som Jørgen passede. Der kom så en kartoffelhandler og købte nogle af kartoflerne.

Ved høst af korn skulle der først slås for med le rundt om marken, hvor selvbinderen skulle køre. Det mejede korn samledes så op med håndkraft og blev bundet til neg med halmbånd, som man samtidig snoede. Det kunne Jørgen tidligt deltage i. Der blev så høstet med selvbinder, som smed de bundne neg på jorden. De skulle samles op og stilles i hove til tørring med håndkraft. Dette var Jørgen også tidligt med til. Ved tærskning var det bl.a. Jørgens opgave at tage avnerne fra, som skulle gemmes til strøelse.

På Gundhøjgård var der tørvejord, så efter Nazitysklands besættelse af Danmark kom der en produktion af tørv i gang, som varede til at stykke tid efter besættelsen. Jørgens far havde en fast aftale om levering til el-selskabet NESA, som ikke kunne få udenlandske kul nok til fremstilling af el. Af den opgravede tørvemasse form-

pressede en maskine tørv. De blev på særlige hestevogne kørt fra pressemaskinen ud til tørre på markerne. Jørgen kørte med en af disse vogne.

Gundhøjgård – Jørgen Troelsens hjem.

Jørgen husker sin drengetid, som der altid var arbejdsopgaver til ham og næsten ingen fritid. Han led som barn og ung af allergi og høfeber på grund af astma. Arbejdet med dyr, hø og halm generede ham derfor i perioder voldsomt. Bl.a. derfor forlod han landbruget, da han havde været soldat og var blevet gift. Han er nu pensionist og bor i Alsønderup.

Kurt Andersen er født i 1938 og bliver altså 76 år i 2014. Da han var lille, overtog hans forældre hans morfars ejendom, Mariehøj, på Frederiksværksvejen i Ebelholtvang i Tjæreby Sogn.

Ejendommen Mariehøj på Frederiksværksvej i Ebelholtvang, hvor Kurt Andersen voksede op.

Ejendommen var på 21 tønder land. Kurt gik i syv år hver anden dag i Tulstrup Skole hos lærer Sidenius. Der var et stykke vej fra hans hjem og til Tulstrup skole, så han cyklede ad Præstevej, som dengang havde et andet forløb end nu efter Isterødvejens forlængelse. Kurt begyndte i skolen i 1945 og gik ud efter syv år i 1952. De var seks søskende hjemme, tre ældre søstre, så Kurt og en yngre søster og en lillebror en halv snes år yngre end Kurt.

Kurts far gik ikke på arbejde ved siden af pasningen af landbruget. Kurt var på den måde altid sammen med sin far, når der skulle laves noget, han kunne hjælpe til med. Hans far udvidede kostalden på bekostning af svinestalden. Det betød, at de havde mellem 10 og 15 malkekøer og nogle ungkreaturer. Kurts far ophørte med selv at avle grise, men købte så smågrise og fedede dem op til slagteriet.

Man kunne selv avle byg nok til svinefoder. Som lille husker Kurt, at de kørte byg i sække på deres fjedervogn ind til Malterigården i Slangerupsgade i Hillerød, hvor det blev malet til bygskrå, og havre blev også valset til hestene. Men så fik de en elektrisk kværn hjemme og efterhånden indrettet kornloftet, så det tærskede korn kunne løbe ad en sliske direkte ned i kværnen.

Kurt fik arbejdsopgaver, efterhånden som han voksede til. Så snart han magtede det, skralpløjede, dybpløjede og harvede han med to heste for. Da hans far købte en malkemaskine, deltog Kurt som regel i malkningen morgen og aften. Hans far var ikke så teknisk, men det med maskiner interesserede Kurt.

Kurt Andersen

Kurts far havde lejet et engareal lidt før Harløse. Her havde de ungkreaturer gående på græs, men i tøjrsdag. Det betød, at Kurt i græsningsperioden måtte cykle op til engen daglig og flytte dyrene og give dem vand. Der måtte dyrkes mange roer og

kålrabi til kreaturerne, og Kurt var med fra første lugning og tynding og indtil roerne blev taget op om efteråret.

Efter skoletiden hjalp Kurt til hjemme i et årstid. Hans far havde allerede i et par år været svækket af dårligt hjerte. Kurt kom så ind på Nordsten i Hillerød, først som arbejdsdreng og så i lære som maskinarbejder. Som udlært kom han efter tre år som flyvemekaniker tilbage til Nordsten. Efter nogle år blev han værkfører, men blev så ansat som faglærer på teknisk skole. Han er nu pensionist og bor i Nyhuse.

Birck Nielsen er født i 1951 og opvokset på Gydelandsgård i Alsønderup. Hans far, Eigil Nielsen, købte gården af sin moster og onkel, Petrea og Anders Larsen. Gårdens oprindelige bygninger på Gydlandsvej er nu nedrevet og afløst af andre bygninger. Gården var på 25 tønder land.

Indtil 1957 havde Birchs far en yngre karl på 15-17 år, men fra da af kun lejlighedsvis en husmand. Birch gik syv år i skole i Alsønderup, hvor man nu gik i skole ugens seks hverdage.

Birchs far drev gården med 10-12 malkekøer, nogle kalve og ungkreaturer, og avlede svin til slagteriet. Han havde heste til markarbejdet. Han dyrkede selv sin byg til svinefoder og derudover rug eller hvede til salg, samt kartofler til salg og roer til kreaturfoder. Birchs mor havde udover høns hvert år en 20-30 ænder til salg ved juletid. Dem måtte Birch hjælpe med at plukke.

Birch Chr. Nielsen, fotograferet i 2014.

I

begyndelsen havde de vintersæd i stak ude og byg i laden. Ca. hver 14 dag tærskede de 10-12 tønder byg, som de selv kværnede til bygskrå til svinefoder.

Halmen blev presset og kom på loftet. Der var avneblæser på tærskværkeet. Birch deltog tidligt i arbejdet med tærskningen.

På et senere tidspunkt fik Birchs far en maskinstation til at høste for sig. Så undgik man også det trælse arbejde med at slå for med le og binde neg med håndkraft, hvor selvbinderen ellers skulle have kørt første runde.

På et tidspunkt fik de også ændret kornmagasinet på loftet, så byggen kunne løbe gennem en sliske direkte ned til kværnen. Det var en stor arbejdslettelse.

Gydelandsgård på Gydlandsvej i Alsønderup. Disse bygninger er nu revet ned og afløst af andre.

Birch fulgte som dreng, når han ikke var i skole, sin fars arbejde. Allerede som 7-8-årig var han i gang med at luge roer og også med til at få dem taget op om efteråret. Birch var med til at muge ud i kostalden og til at malke morgen og aften. De havde malkemaskine. Mælken leveredes først til mejeriet Pasteur i Hillerød og siden til Statens Forsøgsmejeri. De fik valle tilbage til svinefoder. Når Birchs far ikke var hjemme, stod Birch for svinenes fodring.

Det var ikke sådan, at arbejdet hjemme tog al Birchs tid. På naboejendommen hos Hartvig Troelsen var sønnen Jørgen ikke hjemme mere, og man havde fået traktor. Mekanikken tiltrak Birch. Allerede fra 1960 fik Birch som lille dreng lov til at køre med Hartvig Troelsens traktor og lave markarbejde. Han skraldpløjede og harvede. Birch fandt også på at ordne haver for betaling, f.eks. på telefoncentralen, og køre affald væk i sin trækvogn. Hans far havde et vandhul på marken, som han smed det i. Da han var 12-13 år hjalp han også til hos naboen til den anden side, Aagaard Larsen, Langholmgård, for 50 kr. om måneden. Han havde nemlig også traktor, som det tiltrak Birch at køre med.

Da Birch var færdig med skolen i 1965 prøvede han forskelligt, men det var arbejdet med maskiner som interesserede ham, da han fik med entreprenørmaskiner at gøre. Han var ansat i over 40 år i HHM-Byg. Han har boet i Helsingør i over 40 år.

Jørgen Simonsen er født i 1950 og bliver altså 64 år i 2014. Da han var tre år købte hans forældre en landejendom på 12 tønder land på Kildegårdsvej i Nejde.

købte hans forældre en landejendom på 12 tønder land på Kildegårdsvej i Nejede. Det var ældre og lidt forfaldne bygninger. Der var hverken indlagt elektricitet eller vand. Uden el kunne man ikke have elektriske maskiner som malkemaskine og kværn. Til ejendommen hørte også tre tønder land eng, som man kom hen til ad Lykkesholmvej. På engen høstede de hø.

Jørgen husker sin tidligere barndom som en mørk tid, fordi de måtte klare sig med petroleumslamper inden døre og petroleumslygter i stald og udendørs. På et tidspunkt fik de dog ført el hen til ejendommen, Jørgen husker ikke helt hvornår. Da Nejede-Møllehøj Vandværk blev oprettet, fik de også vand indlagt, så de ikke længere skulle pumpe vandet til husholdning, vask og husdyrene op af brønden med håndkraft.

Jørgens far havde altid fuldtidsjob ved siden af at passe ejendommen, først på Bjerggården i Tjæreby og så som skovarbejder i Gribskov. Dengang var der seks arbejdsdage i ugen. Det betød, at det arbejde, hans far skulle udføre på ejendommen, skulle ligge om morgenen, før han skulle møde på arbejde i Gribskov kl. 7, og når han var kommet hjem fra arbejde ved fire-halvfemtiden, og så om søndagen.

På ejendommen havde man tre til fem malkekøer. Jørgen kom tidligt med som medhjælp, når hans far malkede om morgenen, før han cyklede til arbejde, og også når faderen kom hjem sidst på eftermiddagen. Jørgen skulle også i skole til kl. 8. Han gik de første tre år i forskolen i Alsønderup, og så var centralskolen i Alsønderup bygget. Her gik han så, til han var færdig med 7. klasse og blev konfirmeret. Han gik han i skole seks dage om ugen.

Jørgen Simonsen, fotograferet i 2013.

De havde to heste på ejendommen. Allerede fra Jørgen var 7-8 år kom han til at arbejde med dem. Han var endnu for lille til at nå at spænde hovedtøj og seletøj på dem, men når han fik lagt det over dem, vidste de selv, hvordan de skulle ryste det på plads, så han kunne spænde det. Så kunne han skraldpløje, pløje og harve. I begyndelsen var han for lille til at vende ploven, men hestene vidste selv, hvordan de skulle gå, så det gik for Jørgen. Det tog temmelig mange dage efter skoletid for en dreng som Jørgen at få pløjet med en plov med kun et skær og efter to heste.

Mælken blev hentet om morgenen og leveret til Forsøgsmejeriet i Hillerød. De fik så noget skummetmælk med tilbage til grisefoder. Det blev blandet med bygskrå. De fik malet deres byg til bygskrå på Alsønderup Mølle, men måtte også købe noget af

mølleren. De havde altid en til to grisesøer. Når deres grise var vænnet fra, blev de solgt til Niels Chr. Pedersen, Holmegård i Tulstrup, som handlede med grise. Det blev tidligt Jørgens arbejde at passe grisene med foder og udmugning. De fik også selv slagtet en gris til jul.

Når der skulle høstes, slog Jørgens far for, hvor selvbinderen skulle køre. Jørgen og hans mor bandt så neg med halmbånd, de selv snoede. Så kom brødrene Jørgens maskinstation med deres selvbinder og høstede. Jørgen og hans mor samlede neg op og stillede dem i hove, så de kunne tørre. Negene blev kørt hjem, når de var tørre. Jørgen og hans far læssede hestevognen og satte stakken.

Jørgen Simonsens forældres ejendom i Nejede, før den brændte.

De måtte dyrke roer til kreaturenes vinterfoder. Jørgen og hans mor lugede og tyndede roerne, og Jørgen var med til at tage dem op om efteråret og bygge kule til dem, så de ikke frøs i løbet af vinteren. De dyrkede også kartofler til eget forbrug.

Deres køer fik jo kalve, og de blev som regel solgt. Den ene af hestene fik jævnligt et føl. Det var en sorg, når et føl blev så stort, at det skulle sælges.

Fra Jørgen Simonsens konfirmation..

Når Jørgen kom hjem fra skole, skiftede han straks tøj til arbejdet. Han gik altid i træsko. Fritid og leg kendte han ikke til som barn. Det eneste han deltog i, var fodbold i Alsønderup med Børge Pedersen, Pibe Mølle, som træner. Efter konfirmationen blev Jørgen arbejdsdreng på en møbelfabrik i Hillerød, hvorefter han kom i lære som bygningsstøt, også i Hillerød. Han boede hjemme og hjalp stadig til, men tillod sig dog at gå til karlegymnastik i Alsønderup Forsamlingshus, også under Børge Pedersens ledelse.

I 1973 brændte Jørgens forældres ejendom, men de fik den genopbygget i nye materialer. Den har nu i nogle år været ejet af skuespillerparret Kirsten Lehfeldt og Stig Hoffmeyer.

Jørgen Simonsen er nu kendt som direktør for Nordtag A/S i Græsted – et af landets største tagdækningsfirmaer - og kendt for tillidshverv i byggeri, idræt og i Gribskov Byråd.

Hans Henrik Mortensen er født i 1946 og opvokset på Brunebjerggaard i Tulstrup. Den købte hans far, Orla Mortensen, da Hans Henrik var seks år. Der var 42 tønder land til gården, mest sandjord. Det var den dårligste af gårdene i Tulstrup. De forskellige tidligere ejere havde haft svært ved at klare sig. Bygningerne var gamle, forældede og noget forfaldne.

Den bedste stribe af jorden lå på østsiden af nuværende Præstevej sammen med bygningerne. Den største del af den jord er nu udstykket og omfatter vejen ved navn Brunebjerg. Gårdens bygninger, som lå på hjørnet af Præstevej og Hillerødvej over for Tulstrup skole, er for længst nedrevet. Det meste af gårdens jord lå imidlertid på den anden side – på vestsiden – af Hillerødvej-Præstevej. Det var især sandbakker. Dengang gården for godt 200 år siden fik navnet Brunebjerg, voksede der selvfølgelig brun lyng på sandbakkerne. Det var jord med ringe landbrugsmæssig værdi. Nu er det hele udstykket og bebygget – Gl. Skolevej med sideveje, Rørmosevej, Fyrrevej, Højdevej, Nordskrænten o.s.v.

Den for længst nedrevne Brunebjerggaard i Tulstrup, hvor Hans Henrik Mortensen voksede op.

Den snoede vej i baggrunden er vejen fra Tulstrup til Alsønderup, hvor kun et enkelt hus – "My home" – lå, da dette luftfoto blev taget. Markvejen, der går op til venstre, er Gammel Skolevej.

*Et ældre foto af Brunebjerggård, hvor man ser ind på gårdspladsen fra Hillerødvej.
Det er ikke Hans Henrik Mortensen i forgrunden.*

Orla Mortensen skulle finde metoder til at udnytte den sandede jord. Han opgav hurtigt at holde malkekøer, men havde mange svin. Og så valgte han at dyrke tidlige kartofler på sin sandede jord. I svinestalden fik han lavet hylder over svinene, og dér blev kartoflerne lagt til forspiring i kasser. Der var lunt nok til det over svinene. Kasserne var forhøjede i hjørnerne, så de kunne stables, og der alligevel var luft imellem dem.

Hans Henriks far avlede selv sine læggekartofler, som skulle opbevares frostfrit og harpes rene for jord, før de blev lagt til spiring. Kartoffelharpen blev drevet af en elmotor, men Hans Henrik blev tidligt sat til at fylde den og tømme den og så lægge kartoflerne i kasserne til spiring.

*De forspirede kartofler lægges i jorden. I Baggrunden Orla Mortensen, som laver furen.
Damerne er Ella Hansen og Carla Hansen.*

De forspirede kartofler skulle lægges i jorden tidligt om foråret og på måder, så spirerne ikke blev beskadiget. Jorden blev naturligvis pløjet og harvet forud. Også det blev Hans Henrik tidligt sat til. De havde tre heste. Den ældste og skikkeligste pløjede og harvede Hans Henrik med. Selve lægningen skete med hånd af nogle damer, som Hans Henriks far antog hertil. Spirerne måtte jo ikke beskadiges. En radrenser med hest for lavede to render og nogle skiver bag på dækkede så furerne til.

Dameholdet klar til at lægge de tidlige kartofler direkte fra kasserne, de har ligget til spiring i.

Når kartoflerne var kommet op over jorden, skulle der luges og hyppes. Også det skete med radrenser, hvor Hans Henrik kørte med den mest skikkelige hest for. Det var altid lange dage for en dreng, når han skulle gå efter en hest i de trivielle markarbejder.

Tidlige kartofler skal vandes i tørre perioder. På Brunebjergs jord lå to søer, Store Kroen, oprindeligt Store Krogen efter søens facon, som stadig ligger der, og Lille Kroen, som nu er væk. Orla Mortensen anskaffede en såkaldt vandkanon, som pumpede vand fra disse søer ud over hans kartoffelmarker. Skete det, skulle sprederen flyttes hver anden time. Som dreng havde Hans Henrik opgaven i vandingsperioder med at flytte sprederen kl. 18, 20, 22 og 24. Så tog hans far over hver anden time resten af natten.

De tidlige kartofler skulle op og sælges tidligt for at give gode priser. Kartoflerne blev pløjet op og samlet op med hånd, for de måtte ikke beskadiges. Orla Mortensen antog flere hold lokale damer, i alt fra otte til ti, til at samle kartoflerne op i kasser. Der var jo ikke så meget arbejde at få for kvinder på landet dengang. Som stor dreng kom Hans Henrik også til at samle kartofler op sammen med nogle af sine jævnaldrende kammerater. De kunne slet ikke holde damernes tempo, men fik alligevel gode resultater. Man kravlede på knæ og trak kassen efter sig, som regel to og to.

Der gik fire kasser til en tønde kartofler, som var det mål, de blev solgt i. I gode dage kunne det blive til 400 kasser, svarende til 100 tønder kartofler. En vognmand kørte den næste morgen til grønttorvet, hvor de blev solgt – ind imellem til gode priser. I begyndelsen af august var de tidlige kartofler høstet fædigt. Jorden kunne blive pløjet, også en opgave Hans Henrik tog del i.

Svinene var vigtige på grund af forspiringen af kartoflerne, men også til salg til slagteriet. Når en so skulle fare, blev Hans Henrik sat til at overvåge den konstant. Hans belønning var fem øre for hver levende gris.

Hans Henriks mor, Kirsten, købte daggamle kyllinger og fedede dem op, hvorefter de blev solgt til Ringsted Andets Fjerkræslagteri, som kom og hentede dem.

Hans Henrik Mortensen, fotograferet i 2014.

Hans Henrik gik syv år i skole i Tulstrup, Bendstrup og Alsønderup og kom efter 7. klasse i 1. real på Byskolen i Hillerød, hvor han gik i tre år. Fra sine drengeår husker han, at han senest en halv time efter skoletid skulle være omklædt og klar til de arbejdsopgaver, som hans far satte ham til, og der var altid arbejdsopgaver. Da han var 12-13 år, begyndte hans far at udstykke byggegrunde og lade gasbetonhuse opføre med salg for øje. Hans far fortsatte med at udstykke grunde til langt op i 1960'erne, og på gården lavede han cementstøberi.

Efter sin skoletid syntes Hans Henrik, at han havde fået nok af landbrugsarbejdet, og han kom i kontorlære hos en autoforhandler i Hillerød. På et tidspunkt forærede hans far ham en byggegrund på Rørmosevej, og sammen med sin kone, Tove, blev han selvbygger. Senere byggede de endnu et hus på Brunebjerg, og så var han så småt i gang med sit senere store entreprenør- og byggefirma HHM-Byg, som han nu har afhændet. Han koncentrerer sig nu om firmaet HHM-Ejendomme, som især beskæftiger sig med ejendomsforvaltning og udlejning.

Knud Rasmussen er født i 1943 og opvokset på parcelliststedet Vesterhus på Vester Strødam, som hans far købte i 1944. Knud var nummer seks af syv søskende, de ældre var født i 1933, 1935, 1936, 1937 og 1939, så de ældste var allerede ude og tjene, mens Knud var dreng.. Ejendommen Vesterhus var kun på 7 tønder land, og Knud fortæller, at jorden bestod af to grusbakker og ellers lav mosejord, som kun blev holdt tørt, fordi et pumpelaug sørgede for det.

Ejendommen kunne som landbrug ikke forsørge en familie. Knuds far, Laurids Rasmussen, var også fuldtidsansat smed på Nordsten i Hillerød, så landbruget hjemme skulle passes i hans fritid morgen og aften, lørdag eftermiddag og søndag, men nok mest af hustruen og børnene.

"Vesterhus" på Vester Strødam, Damvejen 12, hvor Knud og hans søskende voksede op.

Knud gik syv år i Bendstrup Skole hos lærer Thorngren, som var en dygtig lærer. Knud synes, børnene fik lært meget hos ham. De første fire år var der kun skole for ham hver anden dag, men 6 timer, men i de sidste tre år hver dag, seks dage om ugen, 3 timer hver dag.

På ejendommen holdt de en ko, en hest, og en griseso, samt høns og ænder til eget forbrug. Når koen fik kalv, blev kalven solgt, når den var vænnet fra, det samme gjaldt smågrisene bortset fra en enkelt, som blev fedet op og slagtet ved juletid til familiens brug. Der kom en grisehandler på cykel, og efter megen parlamenteren købte han smågrisene, som han så lod en vognmand hente. Koens mælk blev sendt på mejeriet, når der først var taget fra, hvad familien selv skulle bruge.

Knud kom tidligt med i alle arbejdsopgaver på ejendommen, han pløjede og harvede, lugede roer og kørte dem hjem, kørte korn og hø hjem, passede grisene og muggede ud hos dem. Knuds far og mor havde mange solbær og hindbær, som de solgte. Knud skulle være med, når bærrene skulle plukkes.

De dyrkede, hvad de kunne til familiens forsyning. På den lave jord slog de hø med en slåmaskine, i begyndelsen slog de også kornet med slåmaskinen og samlede det så op og nejede det, som man sagde. Dvs. man samlede til et neg, snoede et halm-bånd og bandt kornneget sammen med det. Det blev lidt løst, som ses på følgende foto, hvor Laurids Rasmussen langer negene ind på loftet, hvor så Knud og andre af børnene tog i mod dem og stablede dem.

Senere lånte de en selvbinder og to heste af en af naboerne. Så blev deres egen hest også spændt for, så tre heste kunne trække selvbinderen i den bløde tørvejord, for hjulene skulle jo drive selvbinderens maskineri.

Det byg, de dyrkede, kørte hans mor et par sække ad gangen med hest og fjedervogn ind til Malterigården i Slangstrupsgade i Hillerød, hvor det blev gruttet til bygskrå til deres grise. Så stødte deres far til efter sin arbejdstid på Nordsten, og forældrene gik ud og handle.

Knuds far langer kornnegene op på loftet, hvor Knud stabler dem.

Imens skulle Knud eller hans søskende holde hesten i gården på Malterigården, så forældrene ikke behøvede at betale for opstaldning af hesten. Når de skulle hjem med den maledede bygskrå, kom faderens cykel også op på fjedervognen.

Knud blev tidligt lånt ud til naboen, Peter Jørgensen, som skar tørv og forarbejdede dem i en æltemaskine. Denne maskine samt elevatoren, som løftede tørvemassen op i æltemaskinen, blev drevet af en hesteomgang.

Knud Rasmussen, fotograferet i 2014.

Hesten, som trak hesteomgangen, skulle styres rundt og rundt. Den opgave fik Knud i sæsonen fra maj til 17. august, når han ikke var i skole. Knud fik aldrig selv penge for det arbejde, dem fik hans far, men efter sigende blev Knuds konfirmationstøj købt for de penge.

Til sin konfirmation fik Knud penge nok af gæsterne, til at han kunne købe sig en meget fin ny cykel. Han kom nu ud og tjene ved landbruget, bl.a. i to år på Brudegård i Alsønderup hos Helmer og Sigrid Nielsen, som han er fuld af lovord om. Han var også på Stevns. Efter soldatertiden måtte han erkende, at der var for lidt at tjene i landbruget, som han forlod og kom hen til entreprenør- og vognmand Mogens Damholt i Gadevang. Som soldat have han fået stort kørekort. Senere kom han til vognmand Villy Jensen, som havde renovationen i Hillerød Kommune. Knud var så,

som han siger, skraldemand i 36 år. Han har i mange år boet i Frederiksværk, hvor han også bor som pensionist.

Egon Larsen er født i 1947 og opvokset på Langholmgård i Alsønderup. Hans far, Aagaard Larsen, havde overtaget gården efter sin mor. Egon gik tre år i forskolen i Alsønderup, og kom så ud på skolen i Bendstrup. Han gik altid i skole seks dage om ugen.

Egon Larsen, fotograferet i 2014.

På Langholmgård havde man to karle i hele Egons opvækst. Der var et karlekammer med en el-radiator ude ved malkerummet, samt med varmt bad og toilet. De havde også ung pige i huset, i hvert fald indtil Egon begyndte at gå i skole.

Egon tog del i arbejdet på gården efterhånden som han voksede til. Han slæbte halm på plads på loftet, når de tærskede. Han hakkede roer, var med til at tage dem op og lave roekuler. Han fulgte altid med karlene i deres arbejdsopgaver. Da Egon var 8-9 år købte hans far en Ferguson traktor, men de beholdt tre heste. Egon fik straks lov til at køre med traktoren. Med hestene kunne de pløje tættere på f.eks. markskel. Da Egon var 12-13 år blev den traktor udskiftet med to nye Ford traktorer. Nu blev hestene solgt, og alt markarbejde foregik med traktorerne.

De holdt en snes malkekøer. Først leverede de mælken til Kildevæld mejeri, men da det ophørte, kom de til Statens Forsøgsmejeri. De fik valle tilbage til svinefoder. Som Egon husker det, blev mælken altid afhentet i junger. Egon havde tjansen med at holde junger og alt malkeudstyr rent, det skulle vaskes daglig med klorvand. Køernes yvere skulle også vaskes før malkning.

Der blev dyrket mange kartofler på gården. Der blev antaget kvinder til at pille kartoflerne op. Så blev de solgt til en kartoffelhandler, som selv kom med en kartoffelharpe og et par mand.

Der var oprindeligt 50-60 svin til årlig levering til slagteriet. På et tidspunkt holdt Egons far op med at have grisesøer og gik over til at købe smågrise til opfodning.

Ældre foto af Langholmgaard på Pibe Møllevej.

Da der ikke længere var heste, indrettede han hestestalden til studehold til opfodning. Han beholdt så selv kalvene hertil. Da Aagaard købte mejetærsker, var det udelukkende Egon, der kørte den.

Egons far, Aagaard Larsen, havde mange hverv og tillidsposter, bl.a. som sognerådsmedlem og især som sognerådsformand i Alsønderup Kommune, vistnok fra 1964, og til kommunen i 1970 blev nedlagt og indlemmet i den ny Hillerød Kommune. Hans hverv medførte, at han måtte være meget væk fra bedriften, og at Egon fik overdraget flere og flere opgaver. Da Egon var blevet konfirmeret og gået ud af skolen, kom han derfor til at fungere som den ene af karlene på gården hjemme, indtil han kom ind som soldat. Da han var fyldt 18, skaffede han sig selv stort kørekort. Som soldat blev han sendt til Bornholm, men kunne som gift søge nærmere sin bopæl. Så kom han til CF på kasernen i Karsemose ved Vinderød.

Da han kom hjem, kom han til at køre for vognmænd, bl.a. Svend Aage Nielsen i Alsønderup, som i en snæver vending manglede en chauffør. Senere kom han til Ib Andersens vognmandsfirma, hvor han blev. Hans far gav ham en byggerund, hvor han byggede det hus, som han og hans kone, Hanne, stadig bor i som pensionister.

Efterskrift

Det er en enorm forandring der er sket i det lokale landbrug, siden de syv mænd fra disse beretninger var børn. Dermed en lokalsamfundet totalt forandret – noget man kan have svært ved at forholde sig til og erkende.

Det skal være helt særligt, hvis en familie kan ernære sig alene ved at drive en landbrugsejendom i nutiden. Selv om man stadig ser de dyrkede marker og landbrugsbygningerne ligge i landskabet, er forudsætningerne for den landbrugsform, der her fortælles om, borte. Stort set alle de arbejdsopgaver, som børn tidligere fik, er også borte. Der bor slet ikke det antal mennesker i lokalsamfundets landbrugsejendomme, som der tidligere boede.

Vi har her villet vise en forandring gennem fortællingerne, som vi har fået af de syv mænd, der er refereret i dette skrift. Hermed er en side af lokalsamfundets store forandring søgt belyst.

Tekst: Ole Blåkilde. Illustrationer & layout: Henrik Wittchen & Lissi Carlsen.

Foreløbig oversigt over arkivets indtægter og udgifter i 2013.

Indtægter:

Medlemskontingenter	33.690
Bidrag fra sponsorer	12.200
Tilskud fra Nordea Bank Fonden	10.000
Gaver ved 25-års jubilæet	6.100
Frivillige bidrag og gaver	5.230
Egne arrangementer	7.951
Salg af foto, blade m.m.	5.101
<u>Tilskud fra kommunen (er ikke søgt)</u>	<u>0</u>
Indtægter i alt	80.227

Udgifter:

Anskaffelse af superprinter, computere, skærme	45.157
Kopifarve & papir	10.570
Arrangementer	8.912
Arkivet, nyt køleskab m.v.	8.147
Licens på Arkibas og serviceaftaler	4.304
Udgifter til arkivets 25-års jubilæum	4.064
Porto	4.529
Kontingenter	2.949
Kontorartikler & gaver	2.976
<u>Software, internet, webhotel, bankgebyr</u>	<u>1.091</u>
Udgifter i alt	92.472

Merforbruget i 2013 på kr. 12.512 er betalt af beholdningen fra 2012.
Det endelige regnskab forelægges på generalforsamlingen den 19. marts.

2013 var et dyrt år for arkivet, fordi der skulle købes en ny superprinter til noget over 30.000 kr., og vi også måtte udskifte nogle computere og købe fladskærme.

Det betyder meget for arkivarbejdet, at vi hele tiden er teknisk på højde med den elektroniske udvikling.

Om ALSØNDERUP-TJÆREBY LOKALARKIV

Oprettet i 1988 – ikke kun for medlemmer – alle er velkomne

Find arkivet: Kør til Alsønderup og ad Baunevej (vejen til Bendstrup). Kør ind efter skolen ved det lille skilt til Baunevej 12 og Rønnehuset. Gå til skolebygningen til højre og ad kældertappen til lokale 014. **Åbent alle mandage 18,00-22,00**, men anden aftale træffes gerne med arkivlederen. **Arkivets post-, tlf.- og e-mail-adresse** er hos **Arkivleder Lissi Carlsen**, Stutmesterparken 3, 2. sal, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 64 49. E-mail: liissi@carlsen.mail.dk. **Kasserer Jørgen Petersen**, Lyngbakken 6, Alsønderup, 3400 Tlf. 48 28 76 57. E-mail: sander_petersen@live.dk **Kontingent** 110 kr., par i alt 150 kr.: **Sponsorer** 500 kr, gerne efter behag mere. **Bank**. Nordea reg. nr. 2276 kt. nr. 8968504194. **CVR-nr.** 30320573. **Dette medlemsmagasin** 4 gange årligt, altid 20 sider, eget tryk. **Redaktør:** Ole Blåkilde, tlf. 48 71 38 62, e-mail oleblaakilde@mail.tele.dk . **ISSNnr:** 1603-7561. **Modtagere af bladet:** Medlemmer, sponsorer, presse, Hillerød Byråds medlemmer, andre arkiver m. fl. **Eftertryk** tilladt med kildeangivelse. **Økonomi:** Lokalarkivet drives for medlemskontingenter, gaver, sponsortilskud og indtægter ved arrangementer. Hillerød Byråd stiller 80 m2 kælderlokaler til rådighed, men søges ikke om kontante tilskud. **Ingen arkivmedarbejdere** modtager løn eller andre ydelser.

Nu er det tid til at betale kontingent for 2014,
Kun 110 kr., par 150 kr.

Medlemmernes kontingenter er arkivets vigtigste og største indtægtskilde
og derfor forudsætningen for arkivets eksistens

For arkivet er det – indadtil som udadtil – en stor styrke - økonomisk som moralsk
- at rigtig mange vil støtte som medlemmer

Sponsorer får et særskilt brev.

Vi beder om snarlig indbetaling og senest til generalforsamlingen den 19. marts.

Indbetalingskort er vedlagt. Brug netbank. **Husk at skrive afsender eller medlemsnummer.** Hvis man ikke er på netbank, kan man også betale direkte i arkivet på mandage kl.18-22 og ved "Brug Skolen" kl. 18-21 på tirsdage.

Kom til

Lokalhistorisk aften og generalforsamling

i

Alsønderup-Tjæreby Lokalarkiv

på Kulsviergården i Alsønderup

onsdag den 19. marts 2014 kl. 19.30

Fri adgang, ingen entré

Ikke-medlemmer er også meget velkomne

Lokalhistorien er for alle

**Vi viser et stort udvalg af vort arkivs mange ældre og nyere fotos
fra Hillerød by og Nyhuse**

**Fortælleren er i år musiker Ole Petersen,
en kender af Hillerøds bys historie,
også kendt fra sine lokalhistoriske byvandring hver år
ved Hillerød Kulturnat**

Vi serverer kaffe / te med hjemmebakket for en beskedn pris
Øl og vand kan købes.

Der er gratis adgang, men frivillige bidrag til vores leje
af Kulsviergårdens sal modtages med tak

Generalforsamlingsdelen foregår efter vedtægten og ventes kun at vare et kvarter.

Notér allerede nu i den nye kalender, at det er den 19. marts og kl. 19.30.

Har du ikke fået betalt kontingent til arkivet for 2014
via netbank, konto 2276 8968504194, kan du betale kontant ved dette møde.
Det er kun 110 kr., for par 150 kr.